

Protokol nahrávky*

Pamětník: Ljubov Klosová

Datum a místo natáčení: 19. 10., 25. 10. a 27. 10. 2016 v Praze

Natočil a zpracoval: Vilém Faltýnek

* Protokol nepředkládá ověřená fakta. Reprodukují informace v té podobě, jak je uvádí narátor, a to včetně jeho hodnocení. Případné vnější faktické korekce nebo zpřesnění jsou odlišeny hranatými závorkami.

1. NAHRÁVKA	
0:00:00	Představení pamětnice, jméno Ljubov užívá jen v úředním kontaktu, jinak se podepisuje Ljuba. Ljubov dostala z vůle otce, který se za první světové války dostal do Ruska [a měl k Rusku vztah]. Nebyl legionář, stavěl murmanskou dráhu. V Charkově se dostal do důstojnické kuchyně a hrál divadlo. Po válce ho rodina považovala za mrtvého, nevracel se, až v roce 1920. Krátce učil v Táboře ruštinu, ale pak se dal k ochotnickému divadlu, hrál a režíroval. Překládal Gorkého a Čechova. Seznámil se s matkou v divadelním prostředí. – Divadelní tradice matčiny strany: ochotnický spolek Typografia, pradědeček Antonín Chlumský (vl. jm. Teltscher), Stroupežnický si ho vybral do ND. Pak šel do Brna do Národního divadla, kde byl šéfem Václav Hübner (1891-92). Pak Chlumští hráli v různých kočovných společnostech, až se osamostatnili a s vlastní společností cestovali. Zdědil ji Chlumského zeť Hanuš Klein s babičkou Miladou. Ti měli čtyři děti, jeden byl ve stáří redaktorem <i>Zpravodaje Českomoravské vysočiny</i> . Dcery byly herečky, mezi nimi i matka narátorky Marie. Ve společnosti Josefa Burdy se seznámila s Františkem Cimlerem, otcem narátorky. Sňatek rodičů 1924, narátorka narozena 1926 [správně 1929]. V té době prarodiče žili v Hlinsku na Vysočině, dědeček byl redaktorem, tam se LK narodila. Po roce se s malým dítětem vrátili ke kočování. Kočovali s dcerou tři roky. Na štacích si na péči o dítě najímali chůvy.
0:13:06	Usadili se, otec dostal zaměstnání v nakladatelství Neubert v Hybernské ulici [Zemědělské nakladatelství A. Neubert, Hybernská 12?]. Jako divadelní specialista radil zákazníkům. Nakladatel vydal jeho dvě příručky <i>Ochotnický režisér</i> a <i>Ochotnický herec</i> . LK je věnovala do knihovny Kabinetu pro studium českého divadla, ale byly ukradeny. – Herecké nadání nezdědila, ale zájem o divadlo ano. Po 12. roce života ji začala zajímat opera, se spolužačkami chodily do ND. Jinak ji rodiče drželi od divadla dál, nepřáli si, aby šla v jejich stopách, opera se jim zdála bezpečná, věděli, že nemá hudební talent. – V roce 1948 jako první ročník skládali přijímačky na VŠ. Šla na češtinu, chtěla i ruštinu. Kombinaci jí na škole rozmluvili, zvolila tedy jako náhradu divadelní vědu a místo češtiny literární vědu. Přednášky Václava Černého byly neopakovatelné. Poté, co byl vyhozen, přednášela místo něj [Růžena] Grebeníčková, která neuměla přednášet.
0:21:43	Přednášející na divadelní vědě: Jan Kopecký, Jaroslav Pokorný, František Götz, Antonín Dvořák. Začátek studia na FF UK, pak si Götz přál přesun na DAMU, kvůli spojení s praxí. Státnice dělali na podzim, na FF byly rušeny doktoráty, na rychlo si je dodělávali. Zůstala na DAMU jako asistentka na katedře divadelní vědy, Kopecký organizoval Aktiv historiků českého divadla, byla tajemnicí. Pro herce, režiséry a loutkáře přednášela [dějiny českého divadla]. – Na katedře větší spolupráce s Františkem Černým, který usiloval o založení divadelněvědného oddělení v ČSAV. Povedlo se, vedl ho František Černý. První dva zaměstnanci: [Vladimír] Procházka a [Lya] Říhová. Úkolem kabinetu bylo napsat <i>Dějiny českého divadla</i> a <i>Slovník českého divadla</i> . Narátorka popisuje, jak se dělila práce na dějinách, řada externích autorů, později i studenti z divadelní vědy, materiálová základna nebyla soustavná. Trvalo to

	<p>víc než 20 let, bylo to velké sousto, práce na slovníku vážla. Vyšel nakonec slovník <i>Národní divadlo a jeho předchůdci</i>, řádila v něm cenzura. Další slovníkové publikace vycházejí až v posledních letech. Působili v nouzových prostorech na Strahově, po letech dostali vlastní místnosti v Pálffyho paláci, ale bylo tam vlhko a chlad. Prvních 15–20 let byli jedinečný kolektiv, pomáhali si s rešeršemi. Řadu věcí opisovali ručně v knihovnách. Byly to pionýrské doby. S dnešními možnostmi by to trvalo čtvrtinu času.</p>
0:38:05	<p>Rodinná tradice. Dědeček Klein vedl sešit s životopisnými daty. Nejsilnější dojem z dětství – po přistěhování do Prahy k nim chodily návštěvy z let kočování, celé večery se vyprávěly historky a vzpomínky. Otec byl nemluvný, dceři jinak nevyprávěl, ani matka neměla snahu předat divadelní zkušenost. Otec budoval divadelní knihovnu. – LK se narodila 27. 6. 1929. Rodiče se brali v roce 1924, čekali s dítětem, nemá sourozence. – V létě se nekochovalo, trávili léto u babičky na Vysočině. Vzpomínka na chůvy, zvláště jedna, na kterou jako dítě bezděky prozradila její zálety. – Bydleli v Hodkovičkách, otec chodil do Bráníka pěšky na tramvaj. Cesta domů vedla přes les. Dodnes se na samotě nebojí. – Obecná škola v Hodkovičkách, pětitřídká, zajímavá sociální skladba: chudina i děti prominentů z vilek. Případ spolužačky, která vyšla školu ve druhé třídě. – První vzpomínka: kočování a minerálka v Pardubicích. V Hodkovičkách žila až do svatby.</p>
0:52:23	<p>Na Velký pátek se konaly srazy herců ve Slávii v Praze, „herecká burza“, uzavíraly se smlouvy. Konflikty v souborech. Někteří herci později chodili za otcem do práce. Matka těžce nesla, že byli v Hodkovičkách stranou. Občas ještě vystoupila s ochotníky. Měla od mládí obor „stará komická“, hrála např. Kláskovou, nebo hlavní roli ve hře Matka Kráčmerka. Otec byl rozumový typ, hrál např. Tartuffa nebo Švejka, hrál ho ve vlastní úpravě, připomínal líčením Švejka R. Hrušínského. – Nakladatelství, otec tam byl velice spokojený, majitel si otce vážil. V první třídě vážně onemocněla zápallem plic a pohrudnice, z dětí v nemocnici jediná tuto diagnózu přežila. Následkem toho byla v dětství velice hlídaná. Nakladatel A. (Antonín?) Neubert tehdy otci půjčil peníze, aby zajistil dceři péči. Nebyl příbuzný se smíchovským nakladatelem Neubertem. Otcova redakce (kancelář) byla tam, co je dnes lékárna. Když se Neubert dozvěděl už jako penzista, že je tam lékárna, ranila ho mrtvice.</p>
1:00:45	<p>Vzpomínky na válečné období. Škola za války, v českém dějepise chyběla spousta období. V obecné jim nacisté zavřeli učitele. – V době nemoci nesměla ani k moři ani do hor, proto trávili čas v Sudoměřicích u Bechyně, měli tam zajištěnou aprovizaci, dostávali odsud za války potraviny. Žili ze zeleninové zahrádky. V Praze bylo potravin málo. Otec v práci úlitby nemusel dělat, s výjimkou nacistického spisovatele Františka Zavřela, jemuž museli vydat asi tři hry. Burza potravin u otce. – V době pražského povstání se v lesích objevili partyzáni, vařilo se pro ně. Stavěli barikádu, ale byla zbytečná. Z terasy viděli přes Vltavu do Chuchle, sledovali nástup Vlasovců. Kontakt s ruskými vojáky, jeden byl u nich, otec si zopakoval ruštinu. Vojáci byli ubytovaní ve školních pavilonech. A. Neubert byl benevolentní, laskavý zaměstnavatel. Škola poslední rok války nebyla, chodili si pro úkoly. V květnu a červnu 1945 výuku doháněli. – Nálet na Prahu v únoru 1945.</p>
1:17:07	<p>Úraz na začátku septimy, před Vánoci 1946, rok byla doma. Při jízdě na sáňkách se střetli s autem, absolvovala plastickou operaci. V květnu 1947 začala chodit. Maturovala dva měsíce po „Vítězném únoru“. Potíž s třídní učitelkou při maturitě. Jaké měla v těch letech zájmy, kam se chtěla orientovat: literatura a jazyky. Jako dítě divadlo nikdy nehrála, když recitovala, rodiče se křížovali, byla to práce a nerada veřejně vystupuje. Radši píše, formulace ji napadají až při psaní. Psala dobře už ve škole. – Po válce se nedělaly přijímačky na vysokou školu, další měsíce udělaly selekci. je to lepší než přijímací pohovor, sama se účastnila později přijímaček,</p>

	kolikrát udělali velkou chybu... Příklad s přijímačkami Jiřího Kodeta. Poprvé ho museli vyhodit, přišel podruhé připravený a byl přijat. Kvůli původu musel pást krávy.
1:29:51	Komunisté stěhovali nepohodlné rodiny ven z Prahy. Příklad sousedů, jejichž zeť byl u západního letectva, a ty vystěhovali k Hořicím. – Otec nebyl politicky aktivní. Volil sociální demokracii. Otec o zážitcích z Ruska nemluvil možná proto, že se bál, zažil asi hrozné věci. Vyhladovělý Charkov bolševici dobyli tak, že tam poslali vagón masa a zatímco se všichni hrnuli na nádraží, oni v klidu obsadili město. – Na podzim 1948 začala studovat na FF UK literární vědu (původně srovnávací literární historii) a divadelní vědu. Spolužačka Eva Kolárová, Jarmila Hruběšová, kádrový případ Jindřicha Černého.
2. NAHRÁVKA	
1:39:23	<i>(komentáře k fotografiím) (na začátku technické přerušení záznamu)</i> Osobní fotografie z 50. a 60. let, společný portrét prarodičů Kleinových. – Společná fotografie redakčního týmu prvního dílu Dějin. – Série snímků z křtu [tiskové konference] 1. dílu Dějin českého divadla, akce proběhla 10. října 1968 v Hotelu Jalta na Václavském náměstí v Praze od 10:00. – Série pracovních snímků z Kabinetu pro studium českého divadla, s F. Černým a Rudolfem Deylem. – Snímky z oslavy narozenin kolegy V. Hepnera. Snímky z posledního zasedání poradního sboru Divadelního oddělení Národního muzea v říjnu 2000, kdy ještě netušili, že v tomto složení se scházejí naposledy, tým bude pro příště tiše obměněn [srov. 3. nahrávku]. <i>(konec komentářů k fotografiím)</i>
2:00:04	Doplňk k minulé nahrávce: kočovné společnosti, divadelní zákon platil do roku 1945. Malé společnosti o prázdninách rozpouštěly své soubory. Otcovy překlady nevyšly, zůstaly v rukopise, králi je ochotníci. – Další spolužáci na fakultě: Evžen Turnovský, nadaný člověk, ale tak sebekritický, až nic nenapsal. Studovalo se v kroužcích. Každý den trávili čas společným opakováním látky – literárněvědný a divadelněvědný kroužek. Jaroslav Kolár, [?] Hofbauerová... na literatuře přednášeli [Růžena] Grebeníčková, Jaromír Lang: naprostá dekadence, studenti utekli a vzali si jako hlavní obor divadelní vědu. Tím přešli na DAMU, na FF se vrátili až na doktorát. Další spolužák: Jan Procházka, příbuzný J. Trägera, později emigroval. Jiří Šrámek, působil v rozhlase. Bratr Jan Šrámek studoval divadelní vědu později, skončil v Divadelním ústavu. Jejich kroužek vedl [Miroslav] Kačer, Obst, na DAMU Miroslav Doutlík, neměli na něj dobré vzpomínky, usiloval o vstup do strany.
2:10:54	František Černý nebyl vedoucím kroužku. Oponoval jí závěrečnou práci. Byla dlouhodobě nemocná se zánětem pobřišnice, nebyla ve škole, když se rozdávala závěrečná témata. Zbyly na ni ruské realistické hry na českém jevišti, omezila si na 19. století. Jan Kopecký dal její práci do tisku, aniž by ji informoval. Vyšla jako skripta, autorské právo se tehdy moc nerespektovalo. Jan Kopecký, byl rozkročený mezi více oblastí, největší talent měl novinářský. Na univerzitě byla horší úroveň výuky než na nově vzniklé DAMU. Kroužky byly ztráta času, prokecalo se to. Mukařovský měl přednášku v sobotu dopoledne, často nepřišel. Veltruského už nezažila. Mukařovský byl za zenitem. Neuměl přednášet. Adolf Scherl dělal stranickou kariéru, tajemník Mukařovského. Ze strany byl vyhozen údajně za porušení vnitrostranické demokracie. Ve funkci se choval pánovitě. Dodnes zůstal věrným marxistou. Po návratu z vojny se nemohl uplatnit, až ho Černý vzal do Kabinetu. Odborně je velice fundovaný. Scherlova rodina. Pověstná spořivost Adolfa Scherla. Sportoval a provozoval hudbu. V období normalizace jejich dnešní byt obývala sovětská armáda.
2:29:06	DAMU byla v Karlově ulici, některé přednášky měli v Rudolfinu. Přednášeli Kopecký, Jaroslav Pokorný, Götz, Honzl. Tématické zaměření narátorky během

	<p>studia? Diplomní práce ji nasměrovala na 19. století. Proč si nevzala jako téma E. F. Buriana. Přitahovalo ji staré herectví, které není zdokumentované filmem. Vytvořila si metodu, jak rekonstruovat herecké postupy z kritik, fotografií a pamětí. Zájem o vlastní divadelní rodinné kořeny tehdy ještě neměla. Otec nerad vzpomínal. – Tlak na vstup do KSČ – nejdřív tlak na Svaz mládeže, chodili na plenárky, přihlášku nepodepsali. Před stranou je chránila osobní ambice M. Doutlíka. Jako asistentka na katedře – asi to nikoho nenapadlo. Marxismus ve výuce. Nejvíc přednášek bylo z marxismu, vědeckého socialismu, vědecké ekonomie... Odráželo se ve výběru témat z divadelní historie. Pokorný vybíral jen určité kapitoly ze světového divadla. Špatná úroveň na hudební vědě (FF UK), vyučující Pacáková. – Uvědomovali si okleštěný přístup k informacím, nešlo to obejít. Bylo problémem dostat se i do NDR. První zájezd za hranice. Návštěva dcery Josefa Šmahy z Bulharska (Sofie). Pro ně byla Praha Paříží. Budoucí režisér Henke ještě během studia emigroval, ale asi po roce se vrátil, podrobnosti neví.</p>
2:41:28	<p>Už v době studií byly cenzurovány knihovny. Jako asistentka na DAMU byla na půl úvazku v Dili, dělala excerpty divadelních časopisů. Lístkový katalog dodnes částečně existuje. Zahraniční časopisy nechodily. V Dili byla 1952–1955. Knížky se sháněly v antikvariátech, ale i tam byly podpultovky. I herci bývali někdy v nelásce, např. Zdeněk Štěpánek, nebo po r. 1968 Lukavský. Po okupaci dělala v ND publikaci k výročí. Z iniciativy ředitele Kočího. Podílel se na tom dr. Vladimír Müller. Kočího sekretářka jejich texty přepsala a LK se odmítla pod text podepsat. Absurdně byl v tiráži jen její titul PhDr. Tehdy na jedné schůzce v ND přišel pokyn, že Lukavský se při televizním záznamu smí snímat jen zezadu.</p>
2:49:30	<p>Její práce na katedře divadelní vědy na DAMU 1953–1955. Přehledové přednášky ji moc nebavily. Loutkáře to prý bavilo, asi cítili, že je za tím její práce. Nebyl to improvizovaný rozhovor se studenty, na jaký byli zvyklí. – Absolvovala i seminář divadelní kritiky, ale nevěnovala kritice, nemá v povaze balit věci do růžového papíru, nechtěla by chválit špatné ideologické inscenace. První články. Po vydané diplomce napsala skripta z přednášek pro režiséry, loutkáře a herce [<i>Nástin dějin českého divadla</i>, Praha 1957]. V kabinetu začali psát kapitoly do <i>Dějin</i>. Redaktor psal hlavní kapitolu dílu, externisté ostatní. Např. kabaret musela napsat za ně. – Založení Kabinetu českého divadla, přišla tam pět měsíců po založení. Asi ji doporučil František Černý, následoval formální pohovor s Mukařovským. Asi ji doporučil i Kopecký, i když jí vadily jeho novinářské tendence. Neměli své prostory, tak schůzovali u Černých, později u Scherlových. Pak se kabinet přestěhoval do Pálffyho paláce. Byli rádi, že jsou ve svém, i když prostor byl dost nevhodný. Asi po deseti letech šli na dvě různá místa, parta se rozdělila. Narátorka a ti, kdo pracovali na <i>Slovníku</i>, se stěhovali do Sovových mlýnů. Dokud byli spolu, pomáhali si s odkazy, když někdo našel něco, o čem psal kolega. Jaký byl František Černý vedoucí: milý, benevolentní, ale nevyznal se v lidech. V kolektivu byly dvě koncepce, Černý <i>Dějiny</i> chápal jako kroniku, Obst prosazoval, aby byly přehledem tendencí. Spory se nevyhrotily, Obst se z toho důvodu vzdal redakce 4. svazku, ten přešel na Scherla.</p>
3:05:25	<p>Původně plánovaný termín dokončení <i>Dějin</i>: zjistili, že musejí studovat prameny, nejsou zpracované, museli to vzít podrobně a termíny se tím protahovaly. Původně se plánovalo po pěti letech (asi 1961), ale vyšel až v roce 1968. Druhý následoval brzy, 1969. Na třetím svazku se vyřádl normalizátor Vladimír Brett. Mukařovský byl vědeckým redaktorem 3. svazku, nečetl ho. Hledání nového vědeckého redaktora, čekalo se, pověřen Zoltán Rampák. F. Černý se namočil [?, viz níže] v Palachově pohřbu, nesměl být uveden jako hlavní redaktor. Rozvržení do více svazků? Svazek o divadle současnosti – přijat Jindřich Černý, ale vzápětí byl vyhozen. Na hudební divadlo přijat Paclt, ale ani ten neuspěl. F. Černý nebyl na hudbu, nechyběla by mu.</p>

	Mezi Černým a Procházkou, novým vedoucím, byla velká soutěživost. FČ považoval za vrchol odborné práce napsání kapitoly. Dokázal některé věci velmi vyčítat. O tom, že by hudební díl zůstal téměř dokončený (jak uvedl Adolf Scherl), LK neví.
3:17:04	Rok 1968, jak prožívala okupaci 21. srpna. Báli se o dceru, která byla na táboře a neměli o ní informace. Po zprávě o vypálení jisté knihovny se rozhodli zachránit fotoarchiv Kabinetu, jehož pořízení stálo hodně peněz. Se souhlasem sekretariátu odvezla fotoarchiv ze Sovových mlýnů domů. Byl v pěti šanonech, ty skončily v Kabinetu. Když šla do penze, odevzdala rukopis i verze rukopisu. V palachovském týdnu večírek na oslavu Mukařovského narozenin, FČ se loučil s funkcí vedoucího, bylo to plánované dřív, ne kvůli politice. Určil Obsta za nástupce. Jak se Obst lišil ve vedení. Po krátké době přišel Brett a ten určil za vedoucího straníka Procházkou. Jak vycházela s Procházkou, nepotřebovala jeho krytí, nemohl si ji zavázat, měla vždy všechno včas.
3:26:10	<i>(natáčení videozáznamu)</i> O studiu herectví 19. století. Zájem a cit dědí po předcích. Poprvé v diplomní práci. Při psaní <i>Dějin</i> si uvědomila, že se herci dělili na obory a že se střídaly herecké styly od romantismu k naturalismu. Knižní studie o Marii Hübnerové [<i>Život za divadlo</i> , Praha 1986, 1987]. Používala komparativní metodu, např. u J. J. Kolára. Marie Hübnerová, manžel Hübner jí poskytl školení. Jakým způsobem pracovala s odpozorovanými detaily. Pod vlivem režiséra Kvapila větší psychologismus a jemnost. Jiná práce v symbolistických režiiích. Spolupráce s Hilarem. Vrcholem její práce Fanka v Loupežníkovi, zachycená taky filmem. Jak pracovat s dobovou kritikou.
3:39:20	Dalším významným pramenem jsou fotografie, byť ateliérové. Co z nich lze vyčíst. Komparativní metoda není možná u každého, u Kolára ano. Lze použít komparaci se současným divadlem? Nelze srovnat, vše je jiné. Vojanův patos by dnes nebyl snesitelný. Možná by obstál František Kolár, měl psychologický přístup, na svou dobu velice moderní. Kdy se začala zajímat o Hübnerovou – průběžně, víc po vydání 3. dílu <i>Dějin</i> . Koncem 60. let napsala Koláry. Hübnerovou později. Nad mnoha osobnostmi herectví se asi zavře voda, chybí materiál, Hübnerová byla výjimečná. <i>(konec videozáznamu)</i>
3. NAHRÁVKA	
3:49:23	Opravy k minulému natáčení: kolega označovaný Pinta je ve skutečnosti [Jaroslav] Plichta, film s Marií Hübnerovou nebyl natáčený z představení. Mezi kolegy v Kabinetu byl taky Bořivoj Srba, do té doby dramaturg, který tu objevil svůj talent divadelního historika. S důrazem na detail a bohatým literárním stylem. Do <i>Slovníku</i> nedokázal napsat stručné heslo. Srbova povahová charakteristika. – Hudební svazky <i>Dějin</i> byly předem odsouzeny k nevzniku, František Černý jako hlavní redaktor neměl o muzice ponětí. Muzikologové Paclt a [Jan] Dehner, ti nebyli zvyklí na týmový způsob práce. Černý je nebyl schopný usměrnit. Paclt se angažoval v roce 1968, dokonce byl na titulce <i>Mladého světa</i> , přesto ho později prověřili. Kdo na hudebním svazku pracoval? LK si nevzpomíná. Později se nescházeli všichni, bylo jich hodně a pracovali na různých místech.
4:04:26	Období 70. let, politický malér s cestou do Vídně. Nabídka ústavu na týdenní pobyt, přihlásila se. Třetí díl <i>Dějin</i> byl hotový, ale mohla zkoumat M. Hübnerovou a sociálně-demokratický ochotnický spolek Máj. Týden utekl, byly státní svátky a do spolku se nedovolala. Po návratu podala zprávu a za čas ji volali na Strahov na kobereček. Paclt předem zjistil, o co jde. Vyčetli jí, že byla v kontaktu s emigrantským spolkem Máj. Musela přísahat, že nevěděla, že existuje emigrantský spolek stejného jména. Týden využila jako rekreaci, chodila do divadla, bylo to asi v roce 1979. V téže roce byla i

	<p>v Benátkách na přednáškovém kurzu FIRT. V roce 1969 tam byla se Srbou jako posluchači, o deset let později jela přednášet. Jela na pozvání, cestu si platila sama, ale nebyly valuty, dostala 5 dolarů na týdenní pobyt. Po příjezdu jí chyběly peníze i na dopravu po městě. Později žila z honoráře vyplaceného předem. Přednášela o realistických prvcích v dekoraci Prozatímního divadla. Většinou všichni mluví o dramatu, scénické provedení pomíjejí. Přednášela francouzsky, text si pro jistotu nechala přeložit. Zázitky z pobytu v roce 1969 (září). Emigraci nikdy nezvažovala, při pobytech v cizině toho po čase měla dost.</p>
4:20:20	<p>Zázitky z Vídně 1979. Viděla v Burgtheatru Pavla Landovského v revizorovi, úprava a režie Pavla Kohouta. Landovského výkon nebyl nijak zvláštní. Taky viděla v Akademietheater realistickou Noru, špatná inscenace. – Pacltova pomoc v roce 1979. Udavači netušili podstatu věci. – Do <i>Dějin</i> psala [Lya] Říhová české divadlo v zahraničí, dvě centra: Vídeň a Chicago. Pod české divadlo v Rusku se schovali legionáři. Cenzoři šli po obsahu a rejstříku. Obsah (periodizaci) vymyslel Procházka v polovině 50. let a už to muselo zůstat, zaslouží právem kritiku. Obsah je jiný. Aféra s Májem neměla další následky. – Později pracovala na Slovníku a na Hübnerové. Události kolem smrti Jana Palacha. Akcí se nezúčastnila. V prvních dnech po Palachově činu na oslavě Mukařovského narozenin F. Černý vyprávěl o událostech. Kabinetu se to nijak víc nedotýkalo, sledovali to osobně. Osud Františka Černého. – Vliv Charty 77 žádný, až petice za propuštění V. Havla.</p>
4:30:31	<p>Spolupráce s jinými divadelními organizacemi: spolupracovala nejvíc s Národním divadlem, zažila tam všechny vedoucí, byla členkou poradního sboru. Vzpomínka na Jana Porta, po jeho odchodu do penze se nemohlo nic najít. Hepner dal do pořádku scénografické sbírky, Vilemína Pecharová se postarala o listovní archiv, korespondenci. Knihovna byla už za dr. [Josefa] Knapa. Do <i>Dějin</i> psal kapitolu o cestujících společnostech. Nesměl být k dějinám podepsaný, krátce na to, co se to dozvěděl, zemřel. – Poradní sbor, tedy nákupní komise. Divadelní oddělení založil Jan Bartoš jako součást literárního. Proto nesměli nakupovat nepísemné materiály, to až později. Objevovaly se i podvrhy, např. dopis J. Mošny. V komisi skončila odchodem [Václava] Štěpána do důchodu, skončili bez rozloučení, neuctivě, nikdo je neinformoval, že končí. Naděje na objevení dalších zajímavých artefaktů trvá i dnes.</p>
4:42:01	<p>Vztah k Divadelnímu ústavu. Pro jeho zaměření na současné divadlo to pro narátorku nebyl pracovní partner, měla tam ale kolegy a známé. Úžeji s DÚ spolupracovala až jako penzistka v letech 1986–1990. Prožila zde listopad 1989. Macháčkova divadelní rada, Ondřej Černý běhal jako kurýr do Laterny Magiky a ND. Volba nové ředitelky ústavu. – Redigovala sborník o jevištní mluvě a Frejkovy stati. Zabralo to hodně času. přišla do styku se současným divadlem, ale šlo to mimo její profesní zaměření. Práce na knize o Karlu Högerovi [<i>Faustovské srdce Karla Högera</i>, Praha 1994], vznikla za socialismu, ale vyšla až později a nebylo možné ji upravit. Spolupráce s redaktorem Odeonu Vladimírem Justlem, byla to výborná spolupráce. Vydávání edice v Divadelním ústavu. Sborník o jevištní řeči [<i>Jevištní řeč a jazyk dramatu</i>, Praha 1990] vycházel z konference v Sobotce. Na edici [<i>České divadlo</i>] se podíleli doktorka Kopáčková a Ota Roubínek.</p>
4:50:50	<p>Dny od 17. listopadu 1989. V sobotu šla s Kopáčkovou do Smetanově síně, [Jan] Kačer vystoupil s hereckým prohlášením a nehrálo se. Od pondělka jim pod okny chodily davy mimopražských. Divadelní rada v čele s [Miroslavem] Macháčkem. Překládala některé věci do němčiny, posílaly se do Německa Kohoutovi a někomu do Mnichova. Zahraničí bylo velice informované. Jak se věci dostávaly ven, netuší. Jak události prožívala. Rodina v těch dnech nebyla pohromadě. Manžel s dcerou přijeli až ve středu z chalupy, nevěděli skoro nic. Dcera se narodila v roce 1958, studovala v Brně latinu.</p>

	„Studenti jsou tady“, skandovali studenti na ulici. Dcera jich litovala, že na to doplatí.
4:57:52	Manžel se zajímal o historii, studoval středověk a napsal knihu o dějinách Krásné Lípy. Sbírali starožitnosti. Manžel [Richard] Klos pracoval jako podnikový právník v Tesle, pak se na inzerát dostal do Českého hudebního fondu a specializoval se na autorské právo (1964–1984). Po revoluci udělal advokátské zkoušky a měl svoji advokátní kancelář. Seznámili se v rámci Akademického odboru Klubu českých turistů. Jezdili na turistické chaty se studenty z různých oborů, bylo to velmi zajímavé prostředí. Později pokračovali na manželově chatě ve Šluknovském výběžku. Taky měli kancelář ve Spálené ulici, i tam se scházeli. Dodnes ta skupina drží pohromadě. Chodívali taky značkovat turistické cesty.
5:07:06	Stěhování Bohuslava Martinů ze Švýcarska do Poličky. Manžel jako právník CHF to měl na starosti. Klavírista Páleníček upozornil na situaci vdovy [Charlotte] Martinů. B. Martinů zemřel při pobytu u hudebníka [Paula] Sachera ve Švýcarsku a ten ho pohřbil na vlastním pozemku nedaleko svého domu. Stárnoucí vdova Charlotte Martinů tam chtěla být pohřbena taky, ale Sacherově rodině se to nelíbilo. Páleníček jí vnukl myšlenku, že by společně mohli být v Poličce. Richard Klos to jel vyjednávat do Francie, ač neuměl francouzsky. Byla z toho velká státní a stranická akce. Jednání se vleкло roky, Sacher tomu bránil. Vložil se do toho curyšský starosta. Mezitím Charlotta zemřela, stěhovala se do Poličky první, v listopadu 1979. Velká akce, s francouzskou pohřební řečí. O rok později se stěhoval Martinů. Byl balzamován, při exhumaci asistoval antropolog [Emanuel] Vlček. Bylo třeba nahradit mrtvému poškozenou sámkovanou košili, LK ji zajišťovala z divadelního fundusu. Z vyšších míst byl zájem, aby pohřeb v Poličce nebyl slavnější než pohřeb [Václava] Dobiáše. Na rakvi nesměla být státní vlajka, ale policie doprovázela rakev městem. Založení nadace Bohuslava Martinů zařizoval manžel. Rakev se na cestě z Francie zdržela, museli na hranicích přespát, pohraničníci hlídali celou noc auto s rakví.
5:22:13	Absurdní historka o jednání k Janáčkovým autorským právům za totality. – Sloučení Kabinetu pro studium českého divadla s Divadelním ústavem, vnímala ten krok jako dobrý. Po revoluci Ústav pro jazyk český redukoval zaměstnance, zrušili KČD. Vedoucí Kabinetu Schormová měla dobré vztahy s Helenou Albertovou z DÚ a ta zařídila přesun Kabinetu. – Jak vnímá docenění své práce. Nemůže to nikdo docenit. sama nemůže připustit, že by to význam nemělo. Možná čas povede ke zhodnocení. Zbývají nezpracované oblasti. Její období je navíc neatraktivní, vinou dobového dramatu, jehož prizmatem se tehdejší divadlo posuzuje. Ale začalo v té době profesionální divadlo a výtvarnictví.
5:28:59	KONEC